

spaja dogodke iz I. in IV. speva); II. čin obseza prizore v dolini ob Morači (torej spev II. in III.); v III. činu vidimo ago zvečer: truden je od dnevnega dela, t. j. pobiranja harača, je in pije, posluša pesem, ter obeta robinjici Mari, da jo naredi za aginico, da, pašinico, ako se poturči — v tem udarijo Črnogorci, in sledi klanje.

Ali je Ogrizovićev spis drama? Dočim radi priznavamo, da je narodno balado o Hasanaginici prav dobro dramatisiral (dramatizacija je doživela že 3. izdajo!), moramo, žal! o Smailagi izreči trdo sodbo, da to ni drama. Dve hibi ima po mojem mnenju: 1. nedostaje ji protiigre; Smailaga stoji v središču vsega. Novica, ki bi moral biti enakovreden nasprotnik, je preveč potisnjen v ozadje. (Ali naj bi bili morda Črnogorci vsi skupaj nositelji protiigre? Dobro! ampak eden pa bi le moral združevati v sebi vso protiigro, ki je zdaj razdeljena na Maro, starca-svečenika, vojvodo Mirka, starca-slepca i. dr.) Drugo hibo, zakaj ni dramatične napetosti, pa vidim v tem, ker se Novičin sklep, umoriti Čengića, nič ne razvija pred nami, ampak je koncem I. čina že gotov; II. in III. čin tvorita pravzaprav le katastrofo. — Genialno pa je, kakó O. vse verze Mažuraničeve upošteva in jih na raznih mestih — kot zlate kamenčke v mozaiku — uporablja. Čutil pa je gotovo najbolj sam, da je baš vsled te vestne uporabe vseh verzov izvirnika prišlo preveč epike v spis.

In kaj pomeni za Slovence ta dramatizacija? Za nas je zdaj to najboljša razlaga divne epopeje Mažuraničeve, vredna, da se vanjo zatopimo.

Debevec.

Gjuro Dimović: Vojvoda Momčilo. Tragedija u tri čina. Zagreb 1919. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske.

Moderni hrvatski dramatik se trudijo doumeti dušo narodovo iz narodnih pesmi, jo pokazati na odru narodu, da bi spoznal v njej samega sebe, svojo globokost, lepoto in preteklost. Vojnoviću (Smrt majke Jugo-vicev) in Ogrizoviću (Asan-aginica) se je pridružil sedaj še Dimović. Tragedija »Vojvoda Momčilo« je zgrajena na narodni pesmi »Ženidba kralja Vukašina«, ki ima to-le vsebino: Vukašin, kralj v Skadru, pošlje pismo Vidosavi, ženi vojvode Momčila. V njem ji razodene svojo ljubezen, jo vabi k sebi z mrzlih gora in od hladnega moza v solnčni Skader ter jo prosi, naj mu pomaga premagati Momčila. V Vidosavi se vzbudi želja po ljubezni, po življenju. Odgovori Vukašinu, da mu bo izdala moza. Momčilo je v boju nepremagljiv, kajti njegov konj je krilat, njegova sablja ima oči. Ponoči ožge Vidosava konju krila, oslepi sabljo in ko se napoti drugo jutro Momčilo na lov, ga obkoli Vukašin s svojo vojsko. Bratje vojvodovi in sinovi bratov padejo vsi.

Ko vidi Momčilo, da je izgubljen, izpodbode konja, da bi ubežal v svoj grad. Konj pa ne zleti; pove svojemu gospodarju, da ga je izdala Vidosava. Momčilo ubeži peš, toda ko pribeži do gradu, so vrata zaprta. Vojvoda pokliče svojo sestro na pomoč. Jelisava se mu odzove z dvorišča in pove, da jo je privezala Vidosava za lase h kolu. Da bi pa rešila brata, si izruje Jelisava kite in vrže bratu vrv; ravno ko hoče prelesti Momčilo zid, priteče Vidosava z mečem, preseka vrv in vojvoda pade nazaj — na ščite in sulice Vukašinovih vojakov. Smrtno ranjen prekolne Momčilo Vidosavo, odpusti

Vukašinu in ga prosi, naj ne jemlje za ženo Vidosave, ampak naj se oženi z Jelisavo, kajti ona mu bo rodila junaka, ki bo enak njemu — Momčilu. Vidosava odpre vrata kralju, ga veselo sprejme, pelje v grad in mu podari Momčilovo bojno opravo. Ko pa hoče kralj obleči to bojno opravo, vidi, da je pritlikavec v primeri z Momčilom, spozna, kakšnega junaka je premagal, izprevidi podlost Vidosavino in ukaže, naj jo raztrgajo s konji. Nato se poroči z Jelisavo, ki mu rodi sina — kraljeviča Marka.

Kaj je videl Dimović v tej pesmi? Boj dveh svetov: na eni strani Momčilo — individualist, junak v starem in pravem pomenu besede, na drugi strani Vukašin, kralj, organizirana država. To je misel v drami. Organizirana država počasi podira vse staro in vklepa v svoje železne okove svobodne junake, junake-individualiste, ki ne morejo trpeti poleg sebe nobenega drugega, ki bi bil nad njimi. Momčilo vidi to nevarnost — dasiravno ne more razumeti te čudne, skrivnostne moči države in kralja Vukašina. Kralj se ne bori sam, on vodi vojsko tako, da gre za njo. Mesto je veliko, kralj majhen, pa vlada mestu; sam je, drugih pa je mnogo, pa vsa ta množica posluša njega; nihče ne sme delati, kakor bi sam rad, temveč le to, kar dovoli kralj; kakor je on sluga nekega čarja, tako so vsi drugi njegovi slugi. Neznaten je, toda poln neke tajne moči; zvit je, zna vse. Kakor je usužnil druge, tako hoče usužniti tudi njega — Momčila — in njegove brate in otroke bratov. Zato je za njiju dva zemlja preozka. Nihče še dosedaj ni odrekel prvenstva Momčilu, kralj mu ga odreka. Treba ga je premagati, navaliti na mesto. Momčilo sklene boj na življenje in smrt — toda v tem boju podleže, ker je kralj bolj zvit, uporabi zvižajo — izdajstvo Momčilove žene Vidosave. Momčilo pade, Vukašin — organizirana država — zmaga. Vidosavo doleti ista kazen kakor v pesmi — na koncu jo porabi in ženo v tisto strašno smrt, in ko pade zastor, slišimo njen obupni krik, tako da izzveni drama v tragedijo Vidosavino, ne Momčilovo. Narodna pesem je stroga, neizprosno kaznuje vsak greh, izdajstvo, nezvestobo, ona ne vpraša po tistih tajnah človeškega srca in človeške duše. V tem je Dimović preveč sledil narodni pesmi. Kakor je drama sama na sebi krepka, značaji izrazito orisani, govor kratek in jednat, jezik tak, kakor si mislimo, da so ga govorili tedaj junaki in osebe, ki so živele z njimi, se je vendar Dimović izgubil samo v psihi junakov — prezrl pa dušo ženske. Vidosava je mlada, solnca, življenja in ljubezni žejna, Momčilo mrzel, kakor je mrzlo hribovje, na katerem stoji grad; on ima ženo za to, samo za to, da mu rodi sina. Ljubezni do žene ne pozna, on ljubi le sestro Jelisavo. Preden se Vidosava odloči, da izda moza, ga še enkrat povpraša po ljubezni — pa je ne najde. Zato gre za svojim srcem, rešiti se hoče tega življenja — in propade. Ali ni za modernega človeka tragedija Vidosavina močnejša, nego duh po krvi, žvenkét orožja?

Dimović bi bil moral napisati tragedijo Vidosave!

Ivan Dornik.

Anton Melik: Zgodovina srednjega veka za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol. Ljubljana 1920. Str. 133. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena vezani knjigi 20 K (z doklado 24 K).